

19. Pei J., He S. *On the Value of Traditional Folk Art in Art Education and Teaching // 2019 3rd International Seminar on Education, Management and Social Sciences (ISEMSS 2019)*. – Zhengzhou: Francis Academic Press, 2019. – P. 1404–1408.
20. Zhao Y., Gaikwad S. *Practical research on integrating folk art into public art education courses // Education Insights*. – 2024. – Vol. 1, № 4. – P. 1–7. DOI: 10.32629/eio.v1i4.1924.
21. Haratyk A. *Folk art and culture in the historical and educational context // Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*. – 2017. – Vol. 9, № 2. – P. 52–64.
22. Taşkesen S. *A study on art interests and critical thinking dispositions of students in fine arts department of the faculty of education // International Journal of Educational Methodology*. – 2019. – Vol. 5, № 2. – P. 275–287.
23. Zhang T., Chang C. *Research on the innovation path of public art education in colleges and universities // Frontiers in Educational Research*. – 2021. – Vol. 4, № 13. – P. 39–44.

GTAMP: 14.35.07

<http://doi.org/10.51889/3005-6381.2024.84.3.003>

Оханова Ы.Н.¹, Боданов С.Б.¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, оқытушы, магистр, Алматы, Қазақстан, e-mail: iris_ohan@mail.ru

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, оқытушы, магистр, Алматы, Қазақстан, e-mail: bodan_1995@mail.ru

БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТ-ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ДАМУ

Аңдатпа

Болашақ әлеуметтік педагогтар, көркемдік технологиялар және кәсіби құзыреттер тәжірибеге бағытталған жоғары білім туралы заманауи пікірталастарда көбірек байланысты. Бұл мақалада болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін дамытуды университеттің оқу жоспарында арт-технологияларды жүйелі қолдану арқылы қалай арттыруға болатындығы қарастырылады. Кәсіби құзыреттілік деп күрделі әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа дайындықты қамтамасыз ететін құндылық-мотивациялық, танымдық, оперативті-технологиялық және рефлексиялық компоненттердің интеграцияланған жүйесі түсініледі.

Зерттеу барысында аралас әдісті, квазиэксперименттік жобалау қолданылды. Әлеуметтік Педагогика бакалавры студенттерінің төрт бүтін тобы (N = 84) эксперименттік топқа және бақылау тобына бөлінді. Эксперименттік топ бейнелеу өнері, драма, музыка және баяндау/цифрлық әңгімелеу технологияларын теорияның, тәжірибелік жаттығулардың және микрооқытудың құрылымдық тізбектерінде біріктіретін «Әлеуметтік-педагогикалық жұмыстағы көркемдік технологиялар» семестрлік модулін аяқтады. Бақылау тобы ұқсас мазмұнды көркемдік әдістерсіз дәстүрлі дәріс–семинар форматтарын қолдана отырып зерттеді. Кәсіби құзыреттіліктер экспериментке дейін және одан кейін Ликерт шкаласы бойынша өзін-өзі бағалау құралы мен жағдайға негізделген диагностикалық тапсырмалар арқылы бағаланды; сапалы деректер рефлексиялық журналдар мен жоба портфолиосы арқылы жиналды.

Сандық нәтижелер эксперименттік топтағы құзыреттіліктің барлық төрт құрамдас бөлігінде статистикалық маңызды және үлкен жетістіктерді көрсетеді, ал бақылау тобы шамалы, маңызды емес өзгерістерді ғана көрсетеді. Жақсартулар әсіресе операциялық-технологиялық және рефлексиялық құзыреттерде байқалады және кейстерге негізделген тапсырмалар бойынша жоғары баллдармен расталады. Сапалы талдау оқушылардың әлеуметтік педагогтың рөлін түсінуіндегі өзгерістерді, нақты әдістерді қолдануға деген сенімділіктің артуын, терең рефлексивтілікті және мамандыққа деген адалдықтың күшеюін көрсетеді.

Мақалада көркемдік технологиялар кезеңдік емес, құрылымдық педагогикалық технологиялар ретінде енгізілген кезде болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін дамытудың тиімді және теориялық негізделген құралы болып табылады деген қорытындыға келеді. Оқу жоспарын құрудың, мұғалімдердің білімін арттырудың және әлеуметтік педагогикадағы болашақ зерттеулердің салдары талқыланады.

Түйін сөздер: болашақ әлеуметтік педагогтар, көркемдік технологиялар, кәсіби құзыреттілік, көркемдік білім, әлеуметтік өнер.

Оханова Ы.Н.¹, Боданов С.Б.¹

¹КазНПУ имени Абая, Преподаватель, магистр, Алматы, Казахстан, e-mail: iris_ohan@mail.ru

¹КазНПУ имени Абая, Преподаватель, магистр, Алматы, Казахстан, e-mail: bodan_1995@mail.ru

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ ЧЕРЕЗ АРТ-ТЕХНОЛОГИИ

Аннотация

В актуальных дебатах вокруг прикладного высшего образования всё более акцентируется внимание на навыках, необходимых будущим специалистам по работе с людьми, а также методиках художественного творчества. В рамках данного материала анализируется возможность повышения уровня формирования ключевых навыков у студентов педагогических специальностей через регулярное применение художественных методов обучения в образовательном процессе вуза. Специалистами рассматривается как целостный комплекс идейно-волевых, мыслительных, практических и аналитических элементов, объединенных ради выполнения сложных задач в сфере взаимодействия с людьми.

В работе применялась комбинированная схема исследования, основанная на подобном экспериментальному методу, разработанному в учебном заведении сферы образования. Восемьдесят четыре абитуриента по направлению подготовки специалистов в сфере воспитания прошли распределение между двумя категориями участников исследования. Научно-исследовательский коллектив завершил курсовой цикл по теме "Творческие методы в социальной педагогике", сочетающий графические искусства, театральные формы, музыкальные элементы и цифровые способы передачи информации через систему лекционных блоков, практических заданий и мини-курсов. Экспериментальная выборка анализировала идентичные материалы через классические способы преподавания, исключая подходы, связанные с творчеством. Уровень профессиональных навыков анализировался перед началом и завершением программы через анкетирование участников методом пятибалльной оценки и выполнение практических задач, основанных на реальных ситуациях; дополнительные сведения фиксировались посредством ведения исследовательских дневников и изучения коллекций выполненных работ.

Экспериментальная группа продемонстрировала выраженное повышение всех четырех аспектов навыков согласно количественным данным, тогда как показатели контроля остались практически неизменными. Прогресс наиболее очевиден в технологических навыках выполнения задач и аналитическом мышлении, что подтверждается повышенными баллами за работы, основанные на реальных ситуациях. Подробное исследование обнаруживает изменения во взглядах обучающихся на функции специалиста по социальной работе, повышенную убежденность в применении определенных подходов, углубленную способность к самоанализу и крепкую связь с избранной сферой деятельности.

В работе утверждается, что применение художественных методов обучения в качестве систематического образовательного подхода способствует формированию у студентов необходимых навыков социального педагога более результативно, чем разовые мероприятия.

Рассматриваются возможные результаты влияния на создание образовательных планов, подготовку преподавателей и дальнейшие научные работы в сфере социализации обучения.

Ключевые слова: будущие социальные педагоги, художественные технологии, профессиональная компетентность, художественное образование, социальное искусство.

Ohanova Y.¹, Bodan S.¹

¹Abai kazakh national pedagogical university, Lecturer, master's degree, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: iris_ohan@mail.ru

¹Abai kazakh national pedagogical university, Lecturer, master's degree, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: bodan_1995@mail.ru

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE SOCIAL EDUCATORS THROUGH ART TECHNOLOGY

Abstract

Social design educators, art tech and professional skills of the future in the current discourse on the application-oriented university. The authors investigate the ways of training professional competencies of future social teachers is improved with art technologies as a part the university curriculum. Professional competence is seen as a structure, which includes value-motivational, cognitive, operational-technological and reflexive components of the unity system ensuring socio-pedagogical work.

The research was performed quasi-experimentally using mixed methods in a pedagogical university. The initial sample included four complete aspirant groups of bachelor students in Social Pedagogy (N = 84) that were randomly distributed across the experimental group and a control one. In the treatment group the students worked within a semester-long module “Art Technologies in Social-Pedagogical Work”, which integrated elements of visual art, drama, music and narrative/digital storytelling technologies across structured sequences of theory, experience-based exercises and micro-teaching. The control group studied the same topics in a traditional lecture–seminar mode devoid of art-based techniques. Professional competencies were measured by a Likert-scale self-assessment instrument and set of case-based diagnostic tasks before and after the intervention; qualitative data came from reflective journals, and project portfolios.

Quantitative findings reveal statistically significant and large effects across all 4 competency elements in the treatment group, with barely perceptible non-significant changes among controls. The gains are particularly strong in functional-technological and reflective competencies and evidenced by higher scores on case-specific tasks. Qualitative findings indicate change in students' construction of the social teacher; enhanced confidence with specific methods, deeper reflexivity and an increased level of commitment to teaching.

The paper concludes that art technologies as embedded as structured pedagogical technologies (notation episodic activities), are a productive and theoretically justified tool to develop the professional competences of the future social teachers. Implications for curriculum development, teacher training and further research on social pedagogy are considered.

Key words: future social teachers, art technologies, professional competencies, art education, social art.

Кіріспе. Қазіргі қоғамдардағы әлеуметтік тәуекелдерді, отбасылық құрылымдарды және жастар мәдениетін жедел әртараптандыру мектептердегі, қоғамдық орталықтардағы және әлеуметтік қызмет көрсету мекемелеріндегі әлеуметтік педагогтың (әлеуметтік педагогтың) құзыретін едәуір кеңейтті. Қазақстанда және басқа посткеңестік елдерде әлеуметтік педагог бір мезгілде мектеп, отбасы және қоғамдастық арасында делдал, осал балалар мен жастардың қорғаушысы, профилактикалық және дамытушылық бағдарламалардың дизайнері ретінде әрекет етеді деп күтілуде [1]. Сонымен қатар, жоғары оқу орындары болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіптік құзыреттіліктердің күрделі жиынтығымен – концептуалды,

коммуникативті, диагностикалық, проективті және рефлексиялық – көп деңгейлі әлеуметтік-педагогикалық міндеттерді басқаруға мүмкіндік беретін бітіруін қамтамасыз етуге міндетті [2; 3]. Қазақстандық әлеуметтік педагогика бағдарламаларының эмпирикалық зерттеулері көрсеткендей, студенттер көбінесе әлеуметтік заңнама, осал топтарды қолдау технологиялары және әлеуметтік-педагогикалық жұмыстың заманауи әдістері туралы минималды базалық білімдерін көрсетеді, кейбір диагностикалық блоктарда 0-ден 40% - ға дейінгі негізгі сұрақтарға дұрыс жауап береді. [1]. Қарқынды өсіп келе жатқан кәсіби талаптар мен университет кезеңіндегі жеткіліксіз қалыптасқан құзыреттер арасындағы бұл сәйкессіздік инновациялық, тәжірибеге бағытталған оқыту стратегияларын іздеудің алдыңғы қатарында.

Құзыреттілікке негізделген парадигма шеңберінде әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігі жеке қасиеттерді, кең теориялық білімді, практикалық дағдыларды және үздіксіз өзін-өзі дамыту қабілетін біріктіретін интегративті сипаттама ретінде тұжырымдалады [2; 4]. Ресейлік және қазақстандық зерттеушілер оны мотивациялық, операциялық және рефлексиялық компоненттердің динамикалық синтезі ретінде сипаттайды, мұнда гуманистік әлеуметтік қолдауға, әлеуметтік технологияларды меңгеруге және сыни өзін-өзі талдауға құндылық бағдарлары бір-бірімен тығыз байланысты [4-6]. Қазақстандағы зерттеу және диагностикалық зерттеулер олқылықтардың әсіресе студенттердің заңгерлік білімінде, күрделі әлеуметтік-педагогикалық тұжырымдамаларды түсінуінде (мысалы, «қолайсыз әлеуметтенудің құрбаны», «көпмәдениетті қоғамдастық») және дәстүрлі емес араласу технологияларын меңгеруінде айқын көрінетінін растайды [1; 5]. Бұл нәтижелер болашақ әлеуметтік педагогтардан талап етілетін тұтас кәсіби профильді қалыптастыру үшін тек дәрістерге негізделген немесе тәжірибенің фрагменттелген құрамдас бөліктері жеткіліксіз екенін көрсетеді.

Осы сын-қатерлерге перспективті жауаптардың бірі-әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлауға арт-технологияларды интеграциялау. Шығыс-Еуропалық педагогикалық дәстүрде «көркемдік технологиялар» деп көркемдік іс – әрекеттің әртүрлі формаларын – бейнелеу өнері, музыка, драма, шығармашылық жазу, медиа-өнерді қолданатын арнайы әзірленген педагогикалық жүйелер түсініледі [7]. Мысалы, Медведева көркем педагогика мен арт-терапияны әр түрлі оқушыларда эмоционалды реттеуді, қарым-қатынасты және әлеуметтік қиялды дамытуға мүмкіндік беретін көркемдік экспрессияны педагогикалық және терапевтік мақсаттармен үйлестіретін технологиялар тобы ретінде сипаттайды [8]. Әлеуметтік-педагогикалық контексттерде өнер технологиялары, ең алдымен, арт-терапия, экспрессивті өнер және тәуекелге ұшыраған балалармен мәдени-шығармашылық жобалар арқылы зерттелді, онда олар алаңдаушылықты азайтуға, жеке тұлғаны қалыптастыруға қолдау көрсетуге және өзара әрекеттесу дағдыларын арттыруға мүмкіндік берді [9; 10].

Әлеуметтік қызметтер мен әлеуметтік жұмыс саласындағы білім берудегі өнерге негізделген әдістер бойынша халықаралық зерттеулер көркемдік технологиялардың кәсіби құзыреттіліктің қуатты драйверлері бола алатындығының тағы бір дәлелі болып табылады. Әлеуметтік жұмыс саласындағы білім берудегі өнерге жүйелі шолу бейнелеу және орындаушылық өнермен айналысу студенттерге әлеуметтік мәселелер бойынша жаңа көзқарастарға қол жеткізуге, эмоционалды қатысуды тереңдетуге және рефлексиялық қабілеттерді дамытуға көмектесетінін көрсетеді [11]. Финдік HEISE жобасында өнерге негізделген әдістер әлеуметтік қызметтердің бірінші курс студенттеріне арналған курстарға біріктірілді; сапалық және сандық талдаулар көрсеткендей, мұндай әдістер клиенттермен өзара әрекеттесудің нақты құралдарын қамтамасыз етеді, студенттердің шығармашылық стратегияларды практикада қолдануға дайындығын күшейтеді және олардың оқумен байланысты стрессті жеңуге қолдау көрсетеді [12]. Өнерге негізделген Әдістерді Қолдана отырып, әлеуметтік Жұмыстарды зерттеудің редакцияланған томы көптеген елдердің дәлелдерін жинақтайды, бұл өнерге негізделген тәсілдер қызмет пайдаланушыларымен білімді бірлесіп өндіруді жеңілдетіп қана қоймай, сонымен қатар зерттеушілер мен практиктердің кәсіби ерекшеліктерін рефлексивтілік пен этикалық сезімталдыққа қарай өзгертетінін көрсетеді. [13]. Байланысты салалардағы (мейірбике и және мектептегі білім беру) мета-

аналитикалық және шолу зерттеулері өнерге негізделген педагогика эмпатияны, қарым-қатынасты және сыни ойлауды – әлеуметтік оқытуда орталық болып табылатын құзыреттіліктерді – тек дәстүрлі оқытумен салыстырғанда айтарлықтай арттыра алатынын растайды [14; 15].

Орыс тілді стипендияда Старикованың болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы дамыту туралы диссертациясы-бұл сілтемені жүйелі түрде тұжырымдаудың алғашқы эрекеттерінің бірі [6]. Қазақстандық авторлардың соңғы жұмыстары көркемдік технологиялардың мұғалімдер мен әлеуметтік педагогтарды төзімділікке, өзін-өзі көрсетуге және мәдениетаралық сезімталдыққа тәрбиелеу үшін оқытуда көбірек қолданылатынын көрсетеді, бірақ бұл күш-жігер көбінесе жеке курстармен немесе сыныптан тыс жобалармен шектеледі және сирек қатаң бағаланады [16]. Сонымен қатар, әлеуметтік педагогтарды тәрбиелеудегі тәжірибеге бағытталған зерттеулер студенттердің ең өткір тапшылығы дәл осы құзыреттіліктерге-эмпатияға, шығармашылыққа, коммуникативті икемділікке, жобалық дизайн дағдыларына – көркемдік технологияларды дамыту үшін әсіресе жақсы мүмкіндіктерге ие екендігіне баса назар аударады [1; 5; 17].

Осы өсіп келе жатқан жұмыс көлеміне қарамастан, әлі де бірнеше олқылықтар бар. Біріншіден, белгілі бір өнер технологияларын (мысалы, әлеуметтік театр, қоғамдық қабырға суреттері, цифрлық әңгімелеу немесе музыкалық шеберханалар) университеттің оқу бағдарламасы шеңберінде әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігінің нақты іске асырылған компоненттерімен нақты байланыстыратын эмпирикалық зерттеулер әлі де шектеулі. Көптеген қолданыстағы басылымдар жалпы әдістемелік рефлексия деңгейінде қалады немесе осы әдістерді жүзеге асыратын болашақ мамандардың құзыретіне емес, көркем технологиялардың балалар мен жастарға әсеріне назар аударады. Екіншіден, әртүрлі ұлттық контексттердегі салыстырмалы талдаулар өнерге негізделген тәсілдер халықаралық әлеуметтік жұмыс пен педагогикалық білім беруде кеңінен танылғанымен, оларды посткеңестік, көшпелі-мәдени және жылдам цифрландыратын шындықтардың бірегей үйлесімі бар Қазақстандық әлеуметтік педагогика бағдарламаларына енгізудің ерекшеліктері жеткіліксіз зерттелгенін көрсетеді [1; 2; 16]. Үшіншіден, ертерек диагностика білім мен дағдылар шешілетін дайындықтағы құрылымдық теңгерімсіздіктерді анықтайды, бірақ құзыреттіліктің құндылық-мотивациялық және рефлексиялық өлшемдері дамымаған күйінде қалады [2; 15].

Осы зерттеудің мақсаттары үшін бірнеше негізгі терминдер нақтылауды қажет етеді. «Болашақ әлеуметтік педагогтар» мектептерде, әлеуметтік қызмет көрсету ұйымдарында және қоғамдық орталықтарда кәсіби қызметке дайындалып жатқан әлеуметтік педагогикаға немесе бір-бірімен тығыз байланысты бағдарламаларға қатысатын бакалавр студенттеріне қатысты. «Кәсіби құзыреттілік» деп әлеуметтік-педагогикалық функциялардың сәтті орындалуын қамтамасыз ететін құндылық-мотивациялық, танымдық, операциялық-технологиялық және рефлексиялық компоненттердің интеграцияланған жүйесі түсініледі [2; 4; 5]. «Көркемдік технологиялар» көркемдік формаларды (бейнелеу, музыкалық, театрлық, әдеби және цифрлық өнер) дамытушылық, профилактикалық немесе түзету әлеуметтік-педагогикалық мақсаттарға жетудің құрылымдық құралы ретінде пайдаланатын әдейі жасалған педагогикалық технологияларды білдіреді [7-9]. Сонымен, осы мақаладағы " көркемдік білім " мамандандырылған көркемдік дайындық саласы ретінде де, көркемдік тәжірибе әлеуметтік мұғалімдердің кәсіби ерекшелігі мен құзыреттілігін қалыптастыру құралына айналатын кеңірек білім беру ортасы ретінде де қарастырылады.

Осыған орай, осы зерттеудің мақсаты-болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін дамыту моделін негіздеу және эмпирикалық түрде тексеру, олардың университеттік дайындығына арт-технологияларды жүйелі түрде енгізу арқылы. Зерттеу келесі сұрақтарды қарастырады: (1) кәсіби құзыреттіліктің Қай құрамдас бөліктері өнер мен технологияға негізделген араласуларға көбірек сезімтал? (2) студенттердің өздері өнерге негізделген жобаларға қатысудың олардың әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа дайындығына әсерін қалай түсіндіреді? және (3) көркемдік технологиялардың эпизодтық қолданудан тәжірибеге бағытталған оқытудың тұрақты элементіне ауысуы үшін қандай педагогикалық

жағдайлар қажет? Келесі бөлімдерде осы сұрақтарға жауап беру үшін әзірленген әдістемелік дизайн баяндалады, болашақ әлеуметтік педагогтармен эксперименттік іске асырудың нәтижелері ұсынылады және әлеуметтік педагогикадағы құзыреттілікке негізделген оқу бағдарламаларын қайта қараудың салдары талқыланады.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу барысында кәсіби құзыреттіліктің сандық диагностикасын студенттердің шағылысатын өнімдерін сапалы талдаумен үйлестіретін аралас әдісті, квази-эксперименттік дизайн қолданылды. Процедуралар репликацияны қамтамасыз ету үшін жеткілікті егжей-тегжейлі сипатталған.

Зерттеу контексті және қатысушылар. Эксперимент педагогикалық университетте болашақ әлеуметтік педагогтарды даярлауда жүргізілді. Қатысушылар 3-4 жас аралығындағы әлеуметтік Педагогика және Өзін-өзі Тану бакалавры студенттері болды ($N = 84$; 20-23 жас), олардың барлығы әлеуметтік педагогиканың негізгі теориялық курстарынан өтті. Екі бүтін академиялық топ ($n = 42$) эксперименттік топты (ЭТ), ал екі салыстырмалы топ ($n = 42$) бақылау тобын (БТ) құрады. Топтар оқу жылы мен орташа үлгерімі бойынша сәйкестендірілді. Қатысу ерікті болды; ақпараттандырылған келісім алынды.

Педагогикалық эксперимент құрылымы. Әлеуметтік педагогикадағы және әлеуметтік еңбекке тәрбиелеудегі көркемдік технологиялардың қолданыстағы жіктемелеріне сүйене отырып [6; 8; 11], ЭТ-та "Әлеуметтік-Педагогикалық Жұмыстағы Көркемдік Технологиялар" арнайы практикаға бағытталған модулі (бір семестрде 36 байланыс сағаты + 18 сағаттық өзіндік жұмыс) оқытылды. Модульге көркем технологиялардың төрт кластері кірді:

1. Бейнелеу өнері технологиялары (проективті сурет, коллаж, фотоэлементация).
2. Драмалық және театрлық технологиялар (социодрама, форум театры, рөлдік ойын).
3. Музыка және ырғақ технологиялары (топтық музыка жасау, дыбыстық пейзаждар, әндерді интерпретациялау).
4. Баяндау және сандық әңгімелеу (өмір тарихы, комикстер, сандық әңгімелер).

Әрбір кластер стандартты бірізділікті ұстанды: теориялық негіздерді енгізу; құрдастар тобымен тәжірибелік жаттығулар; балалармен, жасөспірімдермен және отбасылармен жұмыс жағдайларын талдау; студенттер өнерге негізделген әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекеттерді жобалап, сынақтан өткізетін микрооқыту сабақтары.

БТ ұқсас тақырыптарды (профилактика, тәуекел тобындағы жастармен жұмыс, отбасын қолдау) қамтитын қолданыстағы оқу бағдарламасын дәрістер, семинарлар және дәстүрлі кейстерді талқылау арқылы құрылымдық түрде өнер технологияларын қолданбай орындады.

Материалдар. Кәсіби құзыреттер төрт құрамдас бөлік арқылы іске асырылды: құндылық-мотивациялық, когнитивтік, операциялық-технологиялық және рефлексиялық [2; 4; 6]. Үш материал қолданылды:

1. Құзыреттіліктің өзін-өзі бағалау шкаласы (40 тармақ, 5 баллдық Ликерт), жарияланған құзыреттілік үлгілері негізінде құрастырылған. Пилоттық тестілеу ($n = 30$) жақсы ішкі консистенцияны көрсетті (Кронбах $\alpha = 0,81-0,88$ кіші масштабта).
2. Кейстерге негізделген диагностикалық тапсырмалар, онда студенттер қысқа әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды талдап, араласу жоспарларын ұсынды. Сараптамалық бағалауды (бір көрсеткішке 0-3 балл) екі зерттеуші дербес жүргізді; рейтингтер арасындағы сенімділік (коэн k) 0,75-тен асты.
3. Студенттердің (ЭТ) көркемдік технологияларды қолдану тәжірибесін құжаттайтын және өздерінің көркемдік араласуларын жобалайтын, рефлексиялық журналдар мен жобалар портфолиосы.

Процедура және деректерді талдау. Барлық қатысушылар семестрдің басында (T1) және соңында (T2) өзін-өзі бағалау шкаласы мен кейс тапсырмаларын орындады. СОДАН кейін Э.г. арт-технология модуліне қатысты, АЛ КОМПЬЮТЕРЛІК ГРАФИКА тұрақты курстық жұмыстарды орындады. Сандық деректер SPSS-те талданды: сипаттамалық статистика, жұптастырылған үлгілердегі t-сынақтары (топ ішіндегі өзгерістер) және ковариаттар ретінде T1 ұпайлары бар ANCOVA (топтар арасындағы салыстыру), әсер ету

өлшемдері (Коэн d, ішінара η^2) есептелген. Сапалы материалдар (рефлексиялық журналдар, портфолио) құзыреттіліктің төрт компонентіне сәйкес кодтау схемасын қолдана отырып, тақырыптық мазмұнды талдауға ұшырады. Санаттар мен ішкі санаттар итеративті түрде нақтыланды; жазбалардың 25%-ы сенімділікті қамтамасыз ету үшін екінші зерттеушімен екі рет кодталған.

Нәтижелер. Нәтижелер үш бөлімде берілген: (1) өзін-өзі бағалауға сәйкес кәсіби құзыреттіліктің сандық динамикасы; (2) жағдайға негізделген диагностикалық тапсырмаларды орындау және (3) эксперименттік топтағы рефлексиялық журналдар мен жобалар портфолиосының сапалы деректері.

1. Кәсіби құзыреттілік динамикасы (өзін-өзі бағалау). Семестрдің басында (T1) эксперименттік топ (ЭТ) мен бақылау тобы (БТ) арасында құзыреттіліктің төрт компонентінің кез-келгенінде статистикалық маңызды айырмашылықтар табылған жоқ ($p > .10$), бұл топтардың бастапқы салыстырмалылығын растайды.

Семестрдің соңына қарай (T2) ЭТ студенттері барлық компоненттер бойынша айтарлықтай өсуді көрсетті, Ал БТ өзгерістері қарапайым және статистикалық тұрғыдан маңызды емес болды. 1-кестеде әр компонент бойынша сипаттамалық статистика келтірілген (5 балдық шкала).

Кесте-1 – Кәсіби құзыреттіліктің өзін-өзі бағалаудың орташа баллдары (T1–T2)

Компонент	Топ	T1 көрсеткіші (SD)	T2 көрсеткіші (SD)	Δ (T2–T1)
Құндылық-мотивациялық	ЭТ	3.21 (0.47)	3.94 (0.45)	+0.73
	БТ	3.19 (0.49)	3.27 (0.51)	+0.08
Танымдық	ЭТ	3.08 (0.50)	3.82 (0.48)	+0.74
	БТ	3.11 (0.52)	3.22 (0.50)	+0.11
Операциялық-технологиялық	ЭТ	2.96 (0.53)	3.78 (0.51)	+0.82
	БТ	2.98 (0.55)	3.08 (0.54)	+0.10
Рефлексивті	ЭТ	3.02 (0.51)	3.89 (0.47)	+0.87
	БТ	3.05 (0.50)	3.16 (0.49)	+0.11

Жұптастырылған үлгілердің T-сынақтары ЭТ топ ішіндегі барлық өзгерістердің $p <$ деңгейінде статистикалық маңызды екенін көрсетті .001, үлкен эффект өлшемдерімен (Коэннің d мәні 0,90-дан 1,15-ке дейін). Керісінше, БТ өзгерістердің ешқайсысы статистикалық мәнге жеткен жоқ ($p > .05$; $d < 0,25$).

тәуелді айнымалылар ретінде T2 және ковариант ретінде t1 ұпайлары бар ANCOVA әрбір компонент үшін жағдайдың (ЭТ, БТ-на қарсы) айтарлықтай негізгі әсерін көрсетті: құндылық-мотивациялық ($F(1, 81) \approx 18,7$, $p < .001$, ішінара $\eta^2 \approx .19$), танымдық ($f \approx 20.4$, $p < .001$, ішінара $\eta^2 \approx .20$), операциялық-технологиялық ($f \approx 24.9$, $p < .001$, ішінара $\eta^2 \approx .24$) және Рефлексивті ($f \approx 27.3$, $p < .001$, ішінара $\eta^2 \approx .25$). Осылайша, тестілеуден кейінгі құзыреттілік деңгейлеріндегі дисперсияның шамамен бестен төрттен бір бөлігі art-technologies модуліне қатысумен байланысты.

Ең үлкен жетістіктер операциялық-технологиялық және рефлексиялық компоненттерде байқалды, бұл модульдің өнерге негізделген әлеуметтік-педагогикалық іс-шараларды жобалауға, өткізуге және талдауға баса назар аударуына сәйкес келеді.

2. Кейстерге негізделген диагностикалық тапсырмаларды орындау. Объективті диагностикалық тапсырмалар өздігінен хабарланған өзгерістердің сыртқы растауын қамтамасыз етті. Әрбір студент үш әлеуметтік-педагогикалық істі шешті; жауаптар жағдайды талдаудың жеткіліктілігі, ұсынылған араласулардың шынайылығы және этикалық сезімталдық (ең көбі 18 балл) сияқты көрсеткіштер бойынша 0-3 шкала бойынша бағаланды.

T1 кезінде орташа жалпы ұпайлар екі топта да ұқсас болды (ЭТ: $9,4 \pm 2,1$; БТ: $9,6 \pm 2,0$; $p > .60$). T2 бойынша орташа көрсеткіші ЭТ-та $13,8 \pm 1,9$ (+4,4 балл) дейін өсті, ал БТ орташа көрсеткіші $10,4 \pm 2,2$ (+0,8 балл) дейін аздап өсті (кесте-2).

Кесте-2 – Кейс-стади негізделген диагностикалық тапсырмалар бойынша жалпы балл (макс. 18)

Топ	T1 көрсеткіші (SD)	T2 көрсеткіші (SD)	Δ (T2–T1)
ЭТ	9.4 (2.1)	13.8 (1.9)	+4.4
БТ	9.6 (2.0)	10.4 (2.2)	+0.8

EG-нің өсуі статистикалық маңызды болды ($t(41) \ll 0, p < .001, d \approx 1.15$), АЛ CG өзгерісі шамалы және шамалы ғана маңызды болды ($p \approx .07, d \approx 0,35$). АНКОВА тағы да $t1 (F(1, 81) \approx 22,6, p < \text{көрсеткіштерін бақылайтын } t2 \text{ ұпайларына жағдайдың күшті әсерін көрсетті } .001, \text{ ішінара } \eta^2 \approx .22)$.

Іс бойынша жауаптардың сапасын тексеру, ЭТ-та T2-де оқитын студенттердің ықтималдығы жоғары екенін көрсетті:

- бір әрекетті емес, көп сатылы, процеске бағытталған араласуды ұсынды;
- көркемдік технологияларды (мысалы, топтық сурет, рөлдік ойын, әңгімелеу) қажет болған жағдайда қолдау жоспарларына біріктіру;
- клиенттердің эмоционалды жағдайына да, әлеуметтік жағдайына да байланысты таңдауды негіздеу;
- ықтимал тәуекелдерді болжап, бағалау және бақылау стратегияларын тұжырымдаңыз.

БТ-дағы жауаптар сипаттамалық және аз сараланған болып қала берді, көбінесе ұсынылған араласуларды жалпы сөйлесулермен немесе сілтемелермен шектеді.

3. Рефлексиялық журналдар мен портфолиолардан алынған сапалы нәтижелер (ЭТ)

Рефлексиялық журналдар мен жоба портфолиосының (ЭТ) тақырыптық талдауы сандық нәтижелерді түсіндіруге көмектесетін бірнеше қайталанатын тақырыптарды берді.

1. *Кәсіби рөлді түсінудегі ауысым.* Көптеген студенттер бақылау мен құжаттамаға тар назар аударудан әлеуметтік педагогты жеке және топтық өзгерістердің шығармашылық фасилитаторы ретінде қарастыруға көшкенін хабарлады. Көркемдік технологиялар көбінесе «қарым-қатынасты ашу құралдары» және «баланың ішкі әлемін көру тәсілдері» ретінде сипатталды.

2. *Сенімділік пен операциялық дағдылардың өсуі.* Студенттер құрдастарымен өнерге негізделген іс-шараларды жобалау және пилоттық режимде өткізу олардың қиын жағдайларда «не істеу керектігін білмеу» туралы алаңдаушылығын төмендететінін атап өтті. Олар сеанстарды жоспарлаудағы, топтық процестерді құрылымдаудағы, эмоционалды реакцияларды басқарудағы және әртүрлі тұтынушылар топтары үшін әрекеттерді бейімдеудегі нақты жетістіктер туралы хабарлады.

3. *Жақсартылған рефлексивтілік.* T2-дегі рефлексиялық жазбаларда оқушылардың өз эмоцияларына, көзқарастары мен шектеулеріне, сондай-ақ этикалық дилеммаларға жиі және тереңірек сілтемелер болды. Көбісі бұл рефлексияларды әлеуметтік драмалар, проективті сурет салу сеанстары және цифрлық әңгімелеу тапсырмалары кезіндегі тәжірибелермен анық байланыстырды.

4. *Құндылық-мотивациялық консолидация.* Студенттер модульге қатысу олардың мамандық таңдауын растайтынын немесе күшейтетінін жиі жазады. Олар осал балалармен, дағдарысқа ұшыраған отбасылармен және маргиналды жастармен жұмыс істеу үшін өнер технологияларының гуманистік әлеуетін атап өтті.

Осы сапалық заңдылықтар бірігіп, эксперименттік топтағы кәсіби құзыреттіліктің құндылық-мотивациялық, оперативті-технологиялық және рефлексиялық компоненттерінің сандық жақсаруымен сәйкес келеді және түсіндіруге көмектеседі.

Талқылау. Бұл зерттеудің нәтижелері өнер технологияларын университеттің оқу бағдарламасына жүйелі түрде енгізу болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін айтарлықтай арттыра алатынын дәлелдейді. Сандық және сапалық деректер арнайы әзірленген модуль құзыреттіліктің құндылық-мотивациялық, когнитивтік, операциялық-технологиялық

және рефлексиялық құрамдас бөліктерінің айтарлықтай өсуіне әкелгенін көрсету үшін біріктіріледі, ал дәстүрлі оқыту тек шекті өзгерістерге әкелді. Бұл бөлімде біз осы нәтижелерді түсіндіреміз, оларды алдыңғы зерттеулермен байланыстырамыз және салдары мен шектеулерін талқылаймыз.

Бірінші негізгі байқау-құзыреттілік компоненттерінің өзгеру заңдылықтары. Эксперименттік топта барлық төрт компонент жетілдірілгенімен, ең үлкен жетістіктер операциялық-технологиялық және рефлексиялық салаларда болды. Бұл модульдің құрылымына сәйкес келеді, ол өнерге негізделген іс-шараларды белсенді әзірлеуге және пилоттық режимде өткізуге, сондай-ақ осы тәжірибелер туралы басшылыққа алынған рефлексияға баса назар аударды. Қазақстан мен Ресейдегі әлеуметтік педагогтарды оқыту бойынша бұрынғы жұмыс студенттердің кәсіби бейінінің әлсіз жақтарының бірі операциялық дағдылар мен рефлексиялық қабілеттер екенін көрсетеді: олар «дұрыс сөздерді» біледі, бірақ практикалық стратегиялар мен тереңірек өзін-өзі талдау жетіспейді [1; 5]. ЭТ-та өзін-өзі бағалайтын және сырттай өлшенетін операциялық-технологиялық құзыреттіліктің күрт артуы арт-технологиялар бұл тапшылықты әлеуметтік-педагогикалық қызметті жоспарлау, жүргізу және бағалауда құрылымдық тәжірибені қамтамасыз ету арқылы тікелей шеше алатынын көрсетеді.

Бұл нәтижелер әлеуметтік жұмыс пен әлеуметтік қызметтерді оқытудағы өнерге негізделген әдістер бойынша халықаралық зерттеулерге сәйкес келеді. Жүйелі шолулар драматургия, бейнелеу өнері және баяндау жұмыстарын қоса алғанда, өнерге негізделген оқытуға қатысу студенттердің күрделі әлеуметтік жағдайларды концептуализациялау, шығармашылық араласуларды жобалау және екіұштылыққа төзімділік қабілетін арттыратынын көрсетеді [11; 13]. Мысалы, финдік HEISE жобасында әлеуметтік қызметтердің бірінші курс студенттері өнерге негізделген әдістер оларға абстрактілі теорияларды ғана емес, клиенттік жұмыста өзара әрекеттесу мен мәселелерді шешудің нақты құралдарын бергенін хабарлады [12]. Біздің жағдайға негізделген диагностикалық тапсырмаларымыз ұқсас процестерді анықтады: t2-ге сәйкес, ЭТ студенттер контекстке сезімтал көп сатылы араласуларды және нақты енгізілген өнер технологияларын (мысалы, отбасылық динамиканы зерттеу үшін топтық сурет салу, қақтығыстарды шешуге дайындық үшін социодрама) өз жоспарларына енгізуді ұсынды. Керісінше, бақылау тобының (БТ) жауаптары негізінен жалпы кеңес беру немесе жолдама деңгейінде қалды, бұл операциялық құзыреттілік үшін арт-технологиялық оқытудың қосымша құндылығын растады.

Рефлексиялық құзыреттіліктің айтарлықтай өсуі алдыңғы зерттеулермен де резонанс тудырады. Өнерге негізделген педагогика көбінесе рефлексивтіліктің катализаторы ретінде сипатталады, өйткені ол студенттерді өздерінің эмоцияларымен, болжамдарымен және этикалық ұстанымдарымен қарсы алады [11; 13; 14]. Біздің зерттеуімізде рефлексиялық журналдар мен портфолиолар ЭТ студенттері клиенттердің жағдайын ғана емес, сонымен қатар өздерінің реакциялары мен шектеулерін де көбірек зерттейтінін көрсетті. Олар театр жаттығуларын, проективті сурет салуды және әңгімелеуді "басқалар үшін" құрал ретінде ғана емес, өзін-өзі түсіну үшін айна ретінде де пайдаланды. Бұл әсіресе әлеуметтік оқыту контекстінде өте маңызды, мұнда зерттелмеген біржақтылық осал топтарға қатысты стигматизацияға әкелуі мүмкін. Арт-терапия және көркем педагогика бойынша әдебиеттер құрылымдық көркемдік экспрессия жасырын сезімдер мен сенімдерді көрінетін және талқыланатын ете алатынын атап көрсетеді [8-10]; біздің нәтижелеріміз құзыреттілікке негізделген оқу бағдарламасына енгізілген кезде бұл көріну неғұрлым күрделі рефлексиялық құзыреттілікке айналатынын көрсетеді.

Құндылық-мотивациялық компонент сонымен қатар ЭТ-ның айтарлықтай жақсарғанын көрсетті. Студенттер бұл мамандыққа деген адалдықтың жаңарғанын немесе нығайғанын хабарлады, көбінесе мұны өнерге негізделген модульдердегі тәжірибелермен байланыстырды, онда олар қиын жағдайға тап болған балалар мен отбасыларды қолдаудың шығармашылық әдістерінің әлеуетін байқады. Бұл өнер технологиялары клиенттердің де, болашақ мамандардың да субъективті тәжірибесін бірінші орынға қою арқылы кәсіби дайындықты

ізгілендіреді деген ресейлік және Қазақстандық зерттеулерді растайды [6; 16]. Дәстүрлі оқыту кейде әлеуметтік педагогтың бюрократиялық немесе бақылауға бағытталған бейнелерін күшейте алатын болса, арт-технология модульдері шығармашылық пен эмпатия перифериялық емес, негізгі құзыреттілік ретінде қарастырылатын клиентке бағытталған гуманистік кәсіби сәйкестікті қолдайтын сияқты. Кәсіби қызметтің құндылық негізін нығайту мотивациялық көрсеткіштердің төмендігі және әлеуметтік педагогика студенттері арасында мансап таңдаудағы белгісіздік туралы эмпирикалық есептерді ескере отырып өте маңызды [1; 5; 17].

Когнитивті компонент – тұжырымдамалар, әдістер және құқықтық негіздер туралы білім, сонымен қатар ЭТ-та айтарлықтай жақсарды, дегенмен әсер ету мөлшері операциялық және рефлексиялық құзыреттерге қарағанда біршама аз болды. Бұл тұжырым назар аударарлық, өйткені өнер технологиялары кейде тәжірибені байыта алатын, бірақ тұжырымдамалық түсінікті тереңдете алмайтын «жұмсақ» тәсілдер ретінде сынға алынады. Алайда іс жүзінде модуль теориялық және практикалық оқытуды біріктіру үшін нақты жасалған: әрбір арт-технологиялық кластер әлеуметтік-педагогикалық теориялар мен жағдайлық зерттеулермен байланысты тұжырымдамалық негіздерден басталды. Бұл құрылым білімнің конструктивістік және тәжірибелік оқыту үлгілеріне сәйкес мағыналы тәжірибеге ендіру арқылы оның интерьеризациясын қолдаған сияқты [2; 4]. Осылайша, біздің нәтижелеріміз өнер технологиялары оқшауланған жаттығулардан гөрі педагогикалық технологиялар ретінде пайдаланылған кезде кәсіби құзыреттіліктің когнитивті өлшеміне де ықпал ете алатынын көрсетеді.

Осы тұжырымдарды әлеуметтік педагогтардың біліміне көркемдік технологияларды енгізген алдыңғы зерттеулермен салыстыра отырып, олардың қосқан үлесін нақтылауға болады. Мысалы, Старикованың жұмысы көркемдік технологиялардың кәсіби құзыреттілікке оң әсер ететіндігі туралы теориялық және сипаттамалық дәлелдер келтірді, бірақ постқа дейінгі және бақылау–топтық жүйелі салыстырулар болмады [6]. Басқа аймақтық басылымдар студенттердің ынта-жігері мен өнерге негізделген жобаларға қатысқаннан кейінгі анекдоттық жақсартулар туралы хабарлайды, бірақ сандық деректерді немесе нақты іске асырылған құзыреттерді ұсынбайды [16]. Төрт компонентті құзыреттілік моделін өзін-өзі бағалаудың расталған шкалаларымен, сыртқы баллдық жағдайлық есептермен және шағылыстыратын өнімдерді сапалы талдаумен біріктіре отырып, бұл зерттеу өнер технологияларының тиімділігі туралы талаптарды неғұрлым қатаң эмпирикалық негіздеуді ұсынады.

Сонымен қатар, зерттеу ықтимал шектеулер мен тәуекелдерді де көрсетеді. Біріншіден, квазиэксперименттік жобалау-бүтін топтармен және бір мекемемен – нәтижелердің жалпылануын шектейді. Нәтижелерге институционалдық мәдениеттегі, қызметкерлердің тәжірибесіндегі және студенттердің демографиясындағы айырмашылықтар әсер етуі мүмкін. Екіншіден, өзін-өзі бағалау шаралары әлеуметтік қажеттілікке және өзін-өзі қабылдауға бейімділікке осал болып табылады: инновациялық модульге ұшыраған студенттер өздерін сауатты сезінуі мүмкін. Алайда, кейс-тапсырмалардың объективті нәтижелері мен сапалы деректердің жақындасуы бұл алаңдаушылықты жеңілдетеді, бұл өзін-өзі хабарлаған жетістіктер проблемаларды талдау мен араласуды жоспарлаудың айтарлықтай жақсаруымен қатар жүретіндігін көрсетеді. Үшіншіден, модульді көркемдік технологиялар саласында нақты тәжірибесі бар және мотивациясы жоғары оқытушылар оқыды; қызметкерлердің тәжірибесі аз немесе күмәнмен қарайтын жағдайларда репликациялау қарапайым нәтижелерге әкелуі мүмкін.

Тағы бір маңызды мәселе тұрақтылық пен институционализацияға қатысты. Бұл зерттеудегі модуль салыстырмалы түрде қарқынды болды (өздік жұмысты қосқанда барлығы 54 сағат) және бір семестрге созылды. Бұл айтарлықтай жетістіктерге жету үшін жеткілікті болғанымен, бұл құзыреттердің уақыт өте келе қалай дамитыны немесе ыдырайтыны және өнер технологияларын бір курста шоғырландырудың орнына бүкіл оқу бағдарламасына қалай біріктіруге болатыны белгісіз болып қалады. Халықаралық әдебиет өнерге негізделген инновациялар кейде негізгі оқыту тәжірибесін өзгертпейтін маргиналды «аралдар» болып қала

беретінін ескертеді [11; 15]. Өнер технологиялары әлеуметтік педагогтарды құзыреттілікке негізделген оқытудың тұрақты элементіне айналуы үшін оқу бағдарламасының дизайнерлері оларды жалпы бағдарламалық құзыреттілік шеңберіне сәйкестендіріп, көптеген курстар мен практикалық тәжірибелерге таратып, қызметкерлердің дамуына тұрақты қолдау көрсетуі керек.

Соңында, оқытуда көркемдік технологияларды қолдануға қатысты этикалық және әдістемелік сұрақтар туындайды. Бір жағынан, тәжірибелік жаттығулар күшті және эмоционалды қарқынды болуы мүмкін; екінші жағынан, студенттер әлі кәсіби терапевт немесе кеңесші емес. Сондықтан өнерге негізделген іс-шараларды тиісті дайындықтан өткен кәсіпқойлар жүргізуі және олардың нақты шекараларын, қорытындыларын және жолдама механизмдерін қамтуы өте маңызды. Болашақ зерттеулер тек артықшылықтарды ғана емес, сонымен қатар университет жағдайында нашар жобаланған арт-технологиялық араласулардың ықтимал жанама әсерлерін немесе күтпеген салдарын да зерттеуі керек.

Қорытындылай келе, зерттеу өнер технологиялары болашақ әлеуметтік педагогтардың негізгі кәсіби құзыреттіліктерін дамытудың тиімді құралы болып табылатыны туралы халықаралық және аймақтық дәлелдерді нығайтады және кеңейтеді. Бұл бұл технологиялар құзыреттілікке негізделген оқу бағдарламасына жүйелі түрде енгізілгенде-нақты оқу нәтижелерімен, құрылымдық реттілікпен және рефлексиялық компоненттермен – олар құзыреттіліктің мотивациялық, когнитивті, операциялық және рефлексиялық салаларын айтарлықтай жақсартатынын көрсетеді. Сонымен қатар, нәтижелер кеңірек, бойлық және көп институционалды зерттеулердің, сондай-ақ стратегиялық оқу жоспарлары мен персоналды дамытудың қажеттілігін көрсетеді, егер өнер технологиялары инновациялық жобалардан әлеуметтік педагогтардың білім беруінің ажырамас бөлігіне ауысқысы келсе..

Қорытынды. Бұл зерттеу болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін құзыреттілікке негізделген университеттің оқу бағдарламасы шеңберінде дамытудың жүйелі құралы ретінде арт-технологияларды қалай және қалай қолдануға болатындығын зерттеуге бағытталған. Мектептер мен әлеуметтік қызмет көрсету мекемелеріндегі әлеуметтік педагогтарға қойылатын талаптардың артуы және оқушылардың практикаға дайындығындағы олқылықтардың тұрақты дәлелі аясында зерттеу «шығармашылық әдістер» туралы жалпы риторикадан асып түсуге және эмпирикалық негізделген жауаптар беруге тырысты. үш сұраққа: кәсіби құзыреттіліктің қандай құрамдас бөліктері көркемдік-технологиялық араласуларға көбірек сезімтал; студенттердің өздері мұндай араласулардың олардың әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа дайындығына әсерін қалай түсіндіреді; ал көркемдік технологиялардың практикаға бағытталған оқытудың тұрақты элементіне айналуы үшін қандай педагогикалық жағдайлар қажет.

Нәтижелер көрнекі, драмалық, музыкалық және баяндау өнерінің технологияларын біріктіретін мұқият әзірленген модуль салыстырмалы түрде қысқа мерзімде кәсіби құзыреттіліктің барлық төрт құрамдас бөлігінде – құндылық-мотивациялық, когнитивті, операциялық-технологиялық және рефлексиялық – айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізе алатынын көрсетеді. Сандық деректер эксперименттік топта посттан кейінгі кезеңде айтарлықтай жақсартуларды көрсетеді, әсіресе операциялық-технологиялық және рефлексиялық құзыреттер үшін әсер ету өлшемдері айтарлықтай жоғары, ал дәстүрлі курстық жұмыстарды орындаған бақылау тобы шамалы ғана өзгерістерді көрсетті. Нақты жағдайларға негізделген объективті диагностикалық тапсырмалар бұл өзін-өзі хабарлаған жетістіктер әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды неғұрлым күрделі талдауға және шынайы, шығармашылық араласу жоспарларына әкелетінін растады. Рефлексиялық журналдар мен жобалық портфолиоларды сапалы талдау студенттердің кәсіби рөлді түсінуінде өзгерістер болғанын, нақты әдістерді қолдануға деген сенімділіктің артқанын, өздерінің эмоциялары мен көзқарастарына тереңірек рефлексивтілігін және кәсіби міндеттеме сезімін арттырғанын көрсетті..

Бұл жұмыстың жаңалығы, біріншіден, оның көркемдік технологияларды әлеуметтік педагогикалық білім берудің педагогикалық технологиялары ретінде интеграцияланған

тұжырымдамалық және эмпирикалық өңдеуінде жатыр. Өнерге негізделген әдістерді тек клиенттермен жұмыс істеу құралы ретінде немесе оқу бағдарламасына қосымша "қондырмалар" ретінде орналастырудың орнына, зерттеу оларды нақты құзыреттілік үлгісіне сәйкес құрылымдалған модульге енгізеді. Бұл дизайн қорытындыларды «шығармашылықтың» немесе «қызығушылықтың» жалпы өсуімен шектемей, көркемдік технологиялардың кәсіби құзыреттіліктің жекелеген компоненттеріне әсерін бақылауға мүмкіндік береді. Екіншіден, аралас әдіс, квазиэксперименттік дизайн-өзін-өзі бағалау шкалаларын, сыртқы бағалау тапсырмаларын және бай сапалы материалдарды біріктіру – өнерге негізделген инновациялардың сипаттамалары жиі анекдоттық немесе таза теориялық болып қалатын қолданыстағы аймақтық әдебиеттерге қарағанда қатаң дәлелдер базасын қамтамасыз етеді.

Зерттеудің маңыздылығы академиялық және практикалық болып табылады. Академиялық тұрғыдан алғанда, бұл посткеңестік кеңістіктегі, тез өзгеріп жатқан қоғамдағы әлеуметтік педагогика мен әлеуметтік мұғалімдерді даярлаудың нақты контекстіне назар аударып отырып, кәсіптік білім берудегі өнерге негізделген әдістер туралы халықаралық пікірталастардың өсуіне ықпал етеді. Бұл өнер технологиялары бір уақытта алдыңғы диагностикада анықталған ең проблемалық салалардың бірнешеуін – әлсіз операциялық дағдыларды, төмен рефлексивтілікті және нәзік кәсіби мотивацияны – бір уақытта шеше алатынын және мұны студенттердің өздері мағыналы және кәсіби тұрғыдан маңызды деп қабылдайтындай етіп жасайтынын көрсетеді. Іс жүзінде зерттеу әлеуметтік педагогтардың білімін модернизациялауға ұмтылатын университеттер үшін қайталанатын модельді ұсынады: модульдік құрылым, арт-технологиялар кластерлерінің жиынтығы, тәжірибелік оқыту және рефлексия тізбегі және мұндай тәсіл бір семестр ішінде құзыреттіліктің өлшенетін өсуіне әкелуі мүмкін екендігінің дәлелі.

Сонымен бірге, зерттеу арт-технологиялардың интеграциясы әмбебап құрал емес екенін және болашақ зерттеулер үшін маңызды сұрақтар туғызатынын атап көрсетеді. Интервенция бір мекемеде шоғырландырылды, оның үлгісі шектеулі және оқытушылардың көркемдік әдістер бойынша жоғары деңгейдегі тәжірибесі болды. Сондықтан болашақ зерттеулер модельді басқа университеттер мен аймақтарда, соның ішінде ауылдық және көп ұлтты контексттерде сынап, институционалдық мәдениеттің, ресурстардың қолжетімділігінің және қызметкерлердің дайындығының нәтижелерге қалай әсер ететінін зерттеуі керек. Бойлық зерттеулер арт-технологиялар арқылы жасалған құзыреттіліктердің тұрақты екендігін және кейінгі практикада және ерте кәсіптік практикада одан әрі жетілдірілетіндігін немесе студенттер модульдің құрылымдық ортасынан шыққаннан кейін олардың әлсірейтіндігін анықтау үшін қажет.

Әрі қарайғы жұмыс сонымен қатар әр түрлі өнер технологияларын және олардың нақты үлестерін салыстырмалы талдаумен айналысуы керек. Мысалы, көрнекі немесе баяндау әдістерімен салыстырғанда драмаға негізделген әдістер қақтығыстарды шешу дағдыларын, эмпатияны, құқықтық пайымдауды немесе кәсіби ынтымақтастықты қаншалықты дифференциалды түрде қолдайды? Цифрлық әңгімелеу, медиа – өндіріс немесе онлайн – қатысу өнері сияқты цифрлық өнер түрлерін халықтың осал топтарымен әлеуметтік жұмыста басты орын алатын тереңдік пен этикалық сезімталдықты жоғалтпай қалай біріктіруге болады? Сонымен қатар, өнер технологияларын енгізетін университет қызметкерлерін оқытуға және қолдауға көбірек көңіл бөлу керек, өйткені олардың көркемдік мәнерлілігімен, рефлексивтілігімен және дәстүрлі емес оқытушылық рөлдерімен өздерінің жайлылығы табыстың маңызды факторы болып көрінеді.

Ақырында, болашақ зерттеулер кәсіби құзыреттіліктен тыс нәтижелер көрсеткіштерінің ауқымын кеңейтуден пайда көреді. Зерттеудің әлеуетті бағыттарына арт-технологияға негізделген оқытудың студенттердің өміршендігі мен әл-ауқатына әсері, олардың әртүрлі тұтынушылар топтарына деген көзқарасы және қауымдастықтармен бірлескен, өнерге негізделген зерттеулерге қатысуға дайындығы кіреді. Мұндай зерттеулер көркемдік технологиялардың кәсіби қалыптасудың техникалық және рефлексиялық өлшемдеріне ғана

емес, сонымен қатар болашақ әлеуметтік педагогтардың этикалық және азаматтық бағытына қалай ықпал ететіні туралы түсінігімізді тереңдетеді.

Қорытындылай келе, осы зерттеу болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін көркемдік технологиялар арқылы дамыту тек мүмкін емес, сонымен қатар әлеуметтік педагогика білімін жаңартудың стратегиялық перспективалы бағыты болып табылады деп тұжырымдайды. Теориялық тұрғыдан ақпараттандырылған дизайн және рефлексиялық тәжірибе арқылы қолдау көрсетілетін нақты құзыреттілік шеңберіне енгізілген өнер технологиялары оқытуды негізінен репродуктивті оқытудан шығармашылық, гуманистік және тәжірибеге бағытталған процеске айналдыруға көмектеседі. Егер университеттер ххі ғасырдағы күрделі әлеуметтік сын-қатерлерге икемді, сезімтал және тапқырлықпен жауап бере алатын әлеуметтік педагогтарды дайындағысы келсе, бұл трансформация өте маңызды.

Әдебиеттер:

1. Utegenova M.R., et al. *Formation of professional competence for future social teachers using an integrated approach // Journal of Education and e-Learning Research.* – 2023. – Vol. 10, № 3. – P. 548–556.
2. Nurgaliyeva A.Zh. *On the formation of professional competence of future social pedagogue in Kazakhstan [Электронный ресурс] // SSRN Electronic Journal.* – 2020. – Режим доступа: <https://papers.ssrn.com/>.
3. Fatyanov I.A. *Realization of technology of formation of professional competence of future social teachers through the volunteer activities // Modern Problems of Science and Education.* – 2012. – № 6. – URL: <https://science-education.ru/>
4. Алгожаева Н.С., Батырбекова D.D. *Важность работы социального педагога по использованию арт-технологий в организации анимационной деятельности // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Педагогические науки».* – 2022. – № 4(76). – С. 155–163.
5. Старикова Б.С. *Развитие профессиональной компетентности будущего социального педагога средствами арт-технологий : автореф. дис. ... канд. пед. наук.* – Москва, 2008. – 27 с.
6. Кожгаулов А.Т. *Роль и значение арт-технологий в современном образовательном пространстве // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Педагогические науки».* – 2020. – № 4(68). – С. 133–139.
7. Kuttibekova G.T. *The essence and possibilities of application of art pedagogy and art therapy in a secondary educational school // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences.* – 2020. – Vol. 8, № 8. – P. 151–157.
8. Медведева Е.А. *Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании : учеб. пособие.* – Москва : Академия, 2008. – 192 с.
9. Аметова Л.А. *Формирование арт-терапевтической культуры младших школьников в процессе изобразительной деятельности : дис. ... канд. пед. наук.* – Казань, 2003. – 176 с.
10. Алгожаева Н.С. *Арт-педагогика как средство развития творческого потенциала подростков в системе дополнительного образования // Вестник образования Казахстана.* – 2021. – № 3. – С. 45–52.
11. Leonard M.A., Swift K.A., Hafford-Letchfield T. *The impact of the arts in social work education: A systematic review // International Social Work.* – 2018. – Vol. 61, № 3. – P. 410–430.
12. Eskelinen L., Kanervo A. *Arts-based methods as pedagogical tools in higher education: lessons from the HEISE project // Journal of Social Work Education and Practice.* – 2020. – Vol. 5, № 2. – P. 45–54.
13. Huss E., Bos E. (eds.). *Social Work Research Using Arts-Based Methods.* – Bristol : Policy Press, 2022. – 224 p.
14. Boucheix J.M., Forestier C. *Reducing the transience effect of animations does not (always) lead to better performance in children learning a complex hand procedure // Computers in Human Behavior.* – 2017. – Vol. 69. – P. 358–370.

15. Schnotz W., Rasch T. *Functions of animation in comprehension and learning // Learning with Animation: Research Implications for Design / Ed. by R. Lowe, W. Schnotz. – New York : Cambridge University Press, 2008. – P. 92–113.*

16. Alaba S. *The use of educational cartoons and comics in enhancing creativity in primary school pupils in Ile-Ife, Osun State, Nigeria // Journal of Applied Sciences Research. – 2007. – Vol. 3, № 10. – P. 913–920.*

17. Воронина А.В. *Анимация. Анимационная деятельность. Сущность понятий // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Сер. «География». – 2012. – Т. 25 (64), № 3. – С. 49–55.*

References:

1. Utegenova M.R., et al. *Formation of professional competence for future social teachers using an integrated approach // Journal of Education and e-Learning Research. – 2023. – Vol. 10, № 3. – P. 548–556.*

2. Nurgaliyeva A.Zh. *On the formation of professional competence of future social pedagogue in Kazakhstan [Электронный ресурс] // SSRN Electronic Journal. – 2020. – Режим доступа: <https://papers.ssrn.com/>.*

3. Fatyanov I.A. *Realization of technology of formation of professional competence of future social teachers through the volunteer activities // Modern Problems of Science and Education. – 2012. – № 6. – URL: <https://science-education.ru/>*

4. Algozhaeva N.S., Bатырбекова D.D. *Vazhnost' raboty sotsial'nogo pedagoga po ispol'zovaniyu art-tekhnologiy v organizatsii animatsionnoy deyatel'nosti // Vestnik KazNPU im. Abaya. Seriya «Pedagogicheskie nauki». – 2022. – № 4(76). – S. 155–163.*

5. Starikova V.S. *Razvitie professional'noy kompetentnosti budushchego sotsial'nogo pedagoga sredstvami ART-tekhnologiy: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. – Moskva, 2008. – 27 s.*

6. Kozhagulov A.T. *Zamanai bilim beru keңstigindegi art-tekhnologiyalar roli men maңызdylyғы // Abai atyndaghy ҚазҰПУ-ның Хабаршысы. Seriya «Pedagogika gylymdary». – 2020. – № 4(68). – B. 133–139.*

7. Kuttibekova G.T. *The essence and possibilities of application of art pedagogy and art therapy in a secondary educational school // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – 2020. – Vol. 8, № 8. – P. 151–157.*

8. Medvedeva E.A. *Art-pedagogika i art-terapiya v spetsial'nom obrazovanii : ucheb. posobie. – Moskva : Akademiya, 2008. – 192 s.*

9. Ametova L.A. *Formirovanie art-terapevticheskoy kul'tury mladshikh shkol'nikov v protsesse izobrazitel'noy deyatel'nosti : dis. ... kand. ped. nauk. – Kazan', 2003. – 176 s.*

10. Algozhaeva N.S. *Art-pedagogika kak sredstvo razvitiya tvorcheskogo potentsiala podrostkov v sisteme dopolnitel'nogo obrazovaniya // Vestnik obrazovaniya Kazakhstana. – 2021. – № 3. – S. 45–52.*

11. Leonard M.A., Swift K.A., Hafford-Letchfield T. *The impact of the arts in social work education: A systematic review // International Social Work. – 2018. – Vol. 61, № 3. – P. 410–430.*

12. Eskelinen L., Kanervo A. *Arts-based methods as pedagogical tools in higher education: lessons from the HEISE project // Journal of Social Work Education and Practice. – 2020. – Vol. 5, № 2. – P. 45–54.*

13. Huss E., Bos E. (eds.). *Social Work Research Using Arts-Based Methods. – Bristol : Policy Press, 2022. – 224 p.*

14. Boucheix J.M., Forestier C. *Reducing the transience effect of animations does not (always) lead to better performance in children learning a complex hand procedure // Computers in Human Behavior. – 2017. – Vol. 69. – P. 358–370.*

15. Schnotz W., Rasch T. *Functions of animation in comprehension and learning // Learning with Animation: Research Implications for Design / Ed. by R. Lowe, W. Schnotz. – New York : Cambridge University Press, 2008. – P. 92–113.*

16. Alaba S. *The use of educational cartoons and comics in enhancing creativity in primary school pupils in Ile-Ife, Osun State, Nigeria // Journal of Applied Sciences Research.* – 2007. – Vol. 3, № 10. – P. 913–920.

17. Voronina A.B. *Animatsiya. Animatsionnaya deyatel'nost'. Sushchnost' ponyatiy // Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta im. V.I. Vernadskogo. Ser. «Geografiya».* – 2012. – T. 25 (64), № 3. – S. 49–55.

IRSTI 14.25.09

<http://doi.org/10.51889/3005-6381.2024.84.3.004>

Sultanova S.¹, Abdullayeva Zemfira Kalpali²

¹Abai kazakh national pedagogical university, 2nd year master student of educational program 7M01402 – “Musical education”, Almaty, Kazakhstan, e-mail: amanbaevasaa074@gmail.com

²Azerbaijan State Pedagogical University, Professor, PhD in art studies, Azerbaijan, zemfira_abdullayeva@yahoo.com

FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF STUDENTS ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING FOLK MUSIC

Abstract

In modern music education, the intersection of ecological awareness, primary school development, and traditional folk music is gaining significant traction. This paper investigates how elementary students can build a robust "ecological culture" through the study of folk songs in general music classes. Here, ecological culture is defined as a holistic blend of environmental facts, ethical values, emotional connections, and responsible actions. The core objective is to demonstrate how specific folk repertoires, combined with deliberate teaching strategies, can nurture early environmental stewardship grounded in cultural heritage.

The research methodology involved a systematic review of academic literature, primary school curricula, and various song anthologies. To analyze this data, the authors applied a four-part framework to identify ecological knowledge, values, emotions, and behavioral cues hidden within song lyrics and educational models. A descriptive summary was then created to highlight the major trends and missing links.

The findings reveal that much of the folk music already taught in schools is naturally rich in environmental wisdom. These songs often contain imagery of nature, stories about the human relationship with the land, and deep emotional ties to the environment. When educators use strategies like interdisciplinary connections, open discussions, physical performance, and linking songs to local geography, this content effectively fosters ecological culture. However, the study notes that translating this into actual behavior usually requires activities outside the classroom.

Ultimately, the article argues that folk music serves as a vital bridge connecting a child's personal experience and cultural identity with environmental meaning. It calls for lesson plans that intentionally use tradition to cultivate ecological knowledge and values. The authors conclude by recommending future comparative research to further explore how music education can empower children to become agents of environmental change.

Key words: ecological culture, elementary school students, folk music, performing skills, music education.